

Försvarshögskolan

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Marcus Trapp		Magisteruppsats, Krigsvetenskap
Handledare		Antal ord: 11 805
Dr. Linda Johansson	Beteckning	Kurskod
	Självständigt arbete magisteruppsats, krigsvetenskap	2UK022
EN TEORIPRÖVANDE STUDIE AV IDEALMODELLEN: TAKTISK SEGER I MODERNA OCH HISTORISKA KONFLIKTER		
<u>Sammanfattning:</u> Denna uppsats syftar till att testa hur väl Henåker och Thunholms idealmodell för taktisk seger kan förklara framgångar i både moderna och historiska militära konflikter. I denna studie har en teori-prövande fallstudiedesign använts. Målet är att utvärdera modellens användbarhet och relevans i olika krigföringsmiljöer genom en analys av Andra Nagorno-Karabach-kriget 2020 och slaget vid Suomussalmi under finska vinterkriget 1940. Genom att inkludera både ett modernt och ett historiskt fall undersöker uppsatsen hur väl modellen fungerar under olika teknologiska förhållanden. Jämförelsen gör det möjligt att analysera om modellens principer är tidlösa eller om de behöver justeras för att möta nya krigsförutsättningar. Teorier om hur seger uppnås på taktisk nivå bygger på studier och praktisk erfarenhet, men då krigföringen ständigt utvecklas, särskilt med teknologiska framsteg, finns ett behov av att kontinuerligt pröva och förbättra dessa teorier. Analysens resultat visar att modellen till stor del kan förklara framgångar i både moderna och historiska konflikter, där de flesta av modellens ingående sekvenser kunde identifieras som bidragande till seger.		
<u>Nyckelord:</u> Idealmodellen, Seger, Taktik, Manöverkrigföring, Nagorno-Karabach-kriget, Vinterkriget.		

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	4
1.2 FORSKNINGÖVERSIKT.....	5
1.2.1 TIDIGARE FORSKNING.....	5
1.2.2 SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING.....	9
1.3 UPPSATSENS FORSKNINGSBIDRAG OCH SYFTE	9
1.3.1 FRÅGESTÄLLNING.....	10
1.4 AVGRÄNSNINGAR	11
2. TEORI	12
2.1 IDEALMODELLEN.....	12
2.1.1 SEKVEN 1: UTGÅNGSGRUPPERING AV SYSTEM OCH ENHETER.....	12
2.1.2 SEKVEN 2: NYTTJANDE AV SPANINGSRESURSER OCH UNDERRÄTTELSEINHÄMTNING.....	12
2.1.3 SEKVEN 3: MANÖVRERING OCH HÖGT TEMPO	13
2.1.4 SEKVEN 4: GENOMBROTT OCH ANFALL PÅ DJUPET.....	13
2.1.5 SEKVEN 5: ÖVERRASKNINGSANFALL MOT BAKRE FÖRBAND	14
2.1.6 SEKVEN 6: EXPLOATERING OCH CHOCK	14
2.1.7 SEKVEN 7: ORGANISATORISKT SAMMANBROTT.....	14
3. METOD	16
3.1 FORSKNINGSDSIGN.....	16
3.2 KÄLLKRITIK OCH KÄLLMATERIAL.....	16
3.3 METOD FÖR ANALYS	17
3.3.1 OPERATIONALISERING AV IDEALMODELLEN	18
3.4 VAL AV FALL.....	19
4. ANALYS	21
4.1 ANDRA NAGORNO-KARABACH-KRIGET	21
4.1.1 SEKVEN 1: UTGÅNGSGRUPPERING AV SYSTEM.....	21
4.1.2 SEKVEN 2: NYTTJANDE AV SPANINGSRESURSER.....	22
4.1.3 SEKVEN 3: MANÖVRERING OCH HÖGT TEMPO	23
4.1.4 SEKVEN 4: GENOMBROTT OCH ANFALL PÅ DJUPET.....	24
4.1.5 SEKVEN 5: ÖVERRASKNINGSANFALL MOT BAKRE FÖRBAND	25
4.1.6 SEKVEN 6: EXPLOATERING OCH CHOCK	26
4.2 SLAGET VID SUOMUSSALMI.....	28
4.2.1 SEKVEN 1: UTGÅNGSGRUPPERING AV SYSTEM.....	28
4.2.2 SEKVEN 2: NYTTJANDE AV SPANINGSRESURSER.....	28
4.2.3 SEKVEN 3: MANÖVRERING OCH HÖGT TEMPO	29
4.2.4 SEKVEN 4: GENOMBROTT OCH ANFALL PÅ DJUPET.....	31
4.2.5 SEKVEN 5: ÖVERRASKNINGSANFALL MOT BAKRE FÖRBAND	31
4.2.6 SEKVEN 6: EXPLOATERING OCH CHOCK	32
5. AVSLUTNING	35
5.1 RESULTATDISKUSSION OCH SLUTSATSER	35
5.2 METODDISKUSSION.....	37
5.3 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	38
5.4 RELEVANS FÖR YRKESUTÖVNING.....	38
6. REFERENSER	39

1. Inledning

Frågan om hur seger kan uppnås på slagfältet har fascinerat och utmanat mänskligheten sedan de första organiserade konflikterna. Genom historien har krigskonsten varit föremål för djupgående studier och analyser, där olika tänkare har försökt avkoda de komplexa mekanismer som leder till framgång eller nederlag i strid. En av de tidigaste och mest inflytelserika militära teoretikerna, Sun Zi, framhöll i sitt verk *Krigskonst* att: ”Planera för seger, inte för långdragen kamp”.¹ Detta citat understryker vikten av att fokusera på strategier som snabbt leder till framgång, snarare än att låta en konflikt dras ut och förbruka resurser över tid.

Att förstå hur seger kan uppnås är dock en mycket komplex fråga, som har varit föremål för omfattande forskning och debatt genom århundradena. Denna forskning sträcker sig över hela spektrumet av krigföring, från den lägsta taktiska nivån till den högsta strategiska och politiska nivån. Carl von Clausewitz, en av de mest framstående militärteoretikerna, betonade i sitt verk *Om kriget* att krig är en fortsättning på politiken med andra medel.² I denna mening är seger ett resultat av en framgångsrik syntes mellan olika nivåer av beslutsfattande, där varje taktisk framgång bidrar till ett större strategiskt sammanhang. Samtidigt som Clausewitz betonade krigets politiska natur, framhöll Antoine Henri de Jomini vikten av vetenskaplig precision och regler i krigföring. Jomini var en stark förespråkare för att krig kunde systematiseras genom universella principer som kunde tillämpas i alla konflikter.³ Dessa principer har fortsatt att influera militär taktik och utgör en grund för många av dagens militära teorier.

Historiskt sett har olika skolor inom militärteori gett upphov till varierande synsätt på hur seger bäst uppnås. Medan Sun Zi förespråkade strategier som att vinna utan att slåss och att dominera informationskriget,⁴ förlitade sig Jomini på en mer strukturerad och regelbaserad metodik för att styra krigets materiella aspekter, såsom trupplacering och logistik.⁵ Dessa olika perspektiv har bidragit till en dynamisk utveckling av militärstrategi, som fortsätter att vara relevant även i dagens högteknologiska konflikter.

Krigets dynamik är inte statisk utan ständigt i förändring, starkt påverkad av framväxande teknologier och innovationer som kontinuerligt omformar slagfältets karaktär. Genom historien har krigföring anpassats till teknologiska framsteg som förändrat förutsättningarna för seger.

¹ Sun Zi. *Krigskonst*. Stockholm: Santérus Förlag, 2022, s.34.

² Clausewitz, Carl von, and Hjalmar Mårtenson. *Om kriget*. Stockholm: Bonnier fakta, 1991. s.42.

³ Antoine Henri de Jomini. *The art of war*. USA, Rockville, MD, 2007. s.4–5.

⁴ Sun Zi. *Krigskonst*. s.19–20.

⁵ Antoine Henri de Jomini. *The art of war*. s.4–6.

HOP1 Magister HT24

Från användningen av armborst och stigbygel under medeltiden till introduktionen av stridsvagnar, GPS, och satelliter i modern tid, har varje teknologisk utveckling medfört nya taktiker och strategier som utmanat existerande militära doktriner. Den romerska legionären, ofta betraktad som en av de bäst utrustade och tränade soldaterna i sin tid, förlitade sig på romarrikets överlägsna taktik och stridsteknik för att uppnå seger. Men även det mäktiga Rom föll, och efterlämnade ett arv av militär innovation som senare imperier och nationer behövde anpassa för att möta nya utmaningar på slagfältet.

1.1 Problemformulering

Marco Smedberg påpekar att studier och praktiska erfarenheter av krig bidrar till militära insikter, men det är först när dessa insikter sammanställs till en helhet som en sammanhängande militär teori uppstår.⁶ Smedberg hävdar också att militär utveckling ofta är ett växelspel mellan doktrinär utveckling och tekniska framsteg. Teknologiska innovationer påverkar stridsfältet och kräver att militära doktriner anpassas.⁷ Detta är något som Patrick Morgan också förespråkar i sin forskning om militär revolution om hur teknologisk förändring påverkar krigföringen.⁸

Denna uppsats adresserar problemet med krigföringens ständigt föränderliga karaktär, som drivs av teknologisk utveckling och nya erfarenheter från slagfältet. Detta medför en ständig utmaning: militära teorier måste kontinuerligt testas, utvärderas och anpassas för att förbli relevanta.

Forskningen inom krigföring kan i huvudsak delas in i två skolor. Den ena betonar de psykologiska och moraliska aspekterna som avgörande för att uppnå seger, medan den andra lägger större vikt vid de materiella faktorerna. Denna debatt kan liknas vid frågan om vad som kommer först, hönan eller ägget. Materiella framsteg kan ha en psykologisk inverkan på både egna och fiendens styrkor, men frågan kvarstår: kan psykologiska faktorer ensamt säkerställa seger om en sida har ett överväldigande teknologiskt övertag? Teorier om hur seger uppnås på taktisk nivå baseras på studier och praktiska erfarenheter, men eftersom krigföringen ständigt förändras, särskilt genom teknologiska framsteg, finns ett kontinuerligt behov av att testa och utveckla dessa teorier.

⁶ Smedberg, Marco. *Krigföring: från Austerlitz till Bagdad*. Stockholm: Krigsvetenskapliga institutionen, Försvarshögskolan, 2004. s.17.

⁷ Ibid. s.16–17.

⁸ Morgan, Patrick M. "The impact of the revolution in military affairs", *The Journal of Strategic Studies*, 23:1. 2000. s.135.

HOP1 Magister HT24

Målet med denna studie är att bidra till lösningen av det vetenskapliga problemet genom att testa Henåker och Thunholms idealmodell samt undersöka hur väl de sekvenser som modellen bygger på kan identifieras i olika militära fall. Syftet är att utvärdera om modellen har tillräckligt empiriskt stöd för att vara praktiskt användbar och om den kan fortsätta att tillämpas i en krigsmiljö som ständigt förändras. Genom att analysera modellen i dåtida och nutida historiska kontexter kan studien bidra till att belysa om och hur militära teorier behöver anpassas för att spegla de komplexa och föränderliga förutsättningar som kännetecknar modern krigsföring.

1.2 Forskningsöversikt

I detta kapitel presenteras en översikt av tidigare forskning som är relevant för att förstå hur seger kan uppnås på taktisk nivå. Forskningen omfattar militära teorier samt konceptet manöverkrigföring, vilket utgör grunden för många av de teorier som beskrivs nedan och teorin som denna studie undersöker.

1.2.1 Tidigare forskning

Manöverkrigföring:

Manöverkrigföring kan delas in i den tyska och den ryska skolan, där den tyska skolan har påverkats starkt av erfarenheterna från både första och andra världskriget. Jerker Widén och Jan Ångström förklarar att en av huvudprinciperna i manöverkrigföring är att en numerärt underlägsen part kan besegra en starkare motståndare genom manövrering och beslutsfattande.⁹ Enligt William Lind är målet med manöverkrigföring att ta sig igenom John Boyds beslutscykel snabbare än motståndaren.¹⁰ Lind identifierar tre krav för att manöverkrigföring ska vara framgångsrik. För det första krävs en decentraliserad ledning, där varje enhet har befogenhet att fatta egna beslut snabbt. För det andra måste det finnas en acceptans för den förvirring och oordning som är oundviklig på slagfältet. Slutligen bör alla mönster och ramar undvikas, för att motståndaren inte ska kunna förutsäga ens agerande.¹¹

Lind understryker också att manöverkrigföring bygger på principerna om uppdragstaktik, kraftsamling och att identifiera både egna och fiendens styrkor och svagheter. Uppdragstaktik innebär att den underställda får tydliga mål att uppnå, men ges frihet i hur dessa ska lösas, vilket uppmuntrar till initiativ och snabbare beslutsfattande. Denna metod gör det möjligt för militära

⁹ Widén, Jerker, och Jan Ångström. *Militärteorins grunder*. Stockholm: Försvarsmakten, 2005. s.184.

¹⁰ Lind, William S, Arne Baudin, och Nils Marius Rekkedal. *Handbok i manöverkrigföring*. Stockholm: Krigsvetenskapliga institutionen, Försvarshögskolan, 2002. s.15–16.

¹¹ Lind, William S, Arne Baudin, och Nils Marius Rekkedal. *Handbok i manöverkrigföring*. s.15–16.

HOP1 Magister HT24

styrkor att agera snabbare och mer flexibelt än motståndaren, vilket är avgörande för framgång i manöverkrigföring.¹²

Teorier för att uppnå seger:

Stephen Biddle har utvecklat konceptet "det moderna systemet", där han menar att framgång i strid inte bara beror på numerär eller teknologi, utan på hur väl styrkor integrerar och använder sina resurser.¹³ Det moderna systemet bygger på flera centrala komponenter: skydd, spridning och självständig manövrering, nedhållande eld och integrering av kombinerade vapen.¹⁴ Genom att utnyttja terräng och andra skyddsåtgärder minskar truppernas exponering för fiendens eld, vilket ökar deras överlevnadsförmåga.¹⁵ Spridning av styrkorna i mindre, mer självständiga enheter gör det svårare för fienden att fokusera sin eldkraft och minskar risken för massiva förluster från artilleriangrepp.¹⁶ Nedhållande eld, särskilt från artilleri, används för att hålla fienden nere, vilket ger de egna styrkorna möjlighet att avancera utan att utsättas för beskjutning.¹⁷ Slutligen integreras olika vapensystem för att täcka varandras svagheter.¹⁸ Biddle betonar att detta system är effektivt men komplext och kräver hög samordning och kompetens.¹⁹

Randall Collins har i sin forskning utvecklat en dynamisk återkopplingsteori som undersöker de sociala och materiella faktorer som avgör utgången av slag på slagfältet. Denna teori betonar att seger ofta tillfaller den sida som har flest trupper och bättre vapen, där logistik och ekonomisk kapacitet också spelar en avgörande roll.²⁰ Seger kan även uppnås genom att röra styrkorna snabbare eller med större överraskning, vilket kan störa fienden och förhindra ett effektivt försvar.²¹ Genom skickliga manövrar kan en mindre styrka besegra en mycket större fiende

¹² Lind, William S, Arne Baudin, och Nils Marius Rekkedal. *Handbok i manöverkrigföring*. s.20–22.

¹³ Biddle, Stephen. *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*. STU - Student edition. Princeton: Princeton University Press, 2004. s.190–191.

¹⁴ *Ibid.* s.35.

¹⁵ *Ibid.* s.35-36.

¹⁶ *Ibid.* s.36.

¹⁷ *Ibid.* s.36-37.

¹⁸ *Ibid.* s.37.

¹⁹ *Ibid.* s.38.

²⁰ Collins, Randall. "A Dynamic Theory of Battle Victory and Defeat". University of California, Ciodynamics: The Journal of Theoretical and Mathematical History, 2010. s.3-4.

²¹ Collins, Randall. "A Dynamic Theory of Battle Victory and Defeat". s.3-4.

HOP1 Magister HT24

med relativt få förluster.²² Collins teori framhåller dessutom att seger i hög grad beror på trupernas moral och beslutsamhet i stridens hetta.²³

Jim Storr argumenterar för att de psykologiska och mänskliga aspekterna har en större påverkan på utgången av seger eller förlust på slagfältet än enbart materiella faktorer. Han identifierar fyra centrala faktorer som påverkar utgången av en strid: överraskning, luftherravälde, nyttjande av spaningsresurser och att skapa chock hos motståndaren.²⁴

Överraskning handlar om att genomföra oväntade manövrar för att förvirra och desorganisera fienden. Luftherravälde innebär att kontrollera luftrummet för att möjliggöra obehindrad manövrering och effektivt stödja markoperationer. Den tredje faktorn, nyttjande av spaningsresurser, syftar till att lokalisera fiendens förband och identifiera deras svagheter. Slutligen betonar Storr vikten av att skapa chock hos motståndaren.

Storr lyfter fram det rationella i att undvika fiendens styrkor och i stället fokusera på deras svagheter, samt att genom överraskning och chock påverka fiendens beslutsförmåga.²⁵

Idealmodellen:

Henåker och Thunholms idealmodell för seger på taktisk nivå erbjuder en strukturerad och systematisk metod för hur militära operationer bör genomföras för att uppnå framgång. Modellen består av en sekventiell serie av steg som syftar till att optimera beslutsprocesser och leda till fiendens organisatoriska kollaps. Deras teori är baserad på insikter från de fem teoretikerna Leonhard, Biddle, Storr, Collins och Friedman vilka alla fokuserar på manöverkrigföring. Genom sin analys av dessa teoretiker betonar Henåker och Thunholm vikten av att följa en sekvens i strid som inkluderar överraskningsattacker, följda av chockaktioner och exploatering för att bryta ner fiendens organisation och motståndskraft.²⁶

Trots modellens tydliga struktur och fokus på en specifik ordning av åtgärder, lyfter Henåker och Thunholm själva fram kritik mot sin teori. Modellen är starkt fokuserad på

²² Collins, Randall. "A Dynamic Theory of Battle Victory and Defeat". s.3-4.

²³ Ibid. s.3-4.

²⁴ Storr, Jim. *The Human Face of War*. 1: a upplagan London: Bloomsbury Publishing Plc, 2011. s.49-50.

²⁵ Ibid. s.48.

²⁶ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". New York: Routledge, Vol.39, 2020. s.490.

HOP1 Magister HT24

manöverkrigföring men den tar inte tillräckligt hänsyn till andra aspekter av krigföring som ledning, fältarbeten och logistik.²⁷

Det som ytterligare kan tala emot modellen är att den följer en sekventiell process, men verkligheten på slagfältet är ofta mer dynamisk och oförutsägbar. Att strikt följa sekvenserna i modellen kan leda till stelhet och minskad anpassningsförmåga, särskilt när oväntade förändringar uppstår. En annan begränsning skulle kunna vara den potentiella subjektiviteten i tolkningen av modellens sekvenser. Henåker och Thunholm baserar sin modell på olika teoretiker teorier, men de ger inte exakta definitioner för varje sekvens, vilket kan leda till varierande tolkningar beroende på användarens erfarenhet och perspektiv.

Teknikens påverkan:

Enligt Patrick M. Morgan kan en militär revolution uppstå genom en kombination av betydande teknologiska förändringar och nya sociala samt organisatoriska arrangemang som utnyttjar dessa förändringar effektivt, vilket resulterar i en genomgripande omvandling av krigföring.²⁸ Det kan vara så att de teknologiska förändringarna sker gradvis, medan det är de sociala och organisatoriska förändringarna som utgör den drivande kraften bakom revolutionen.²⁹ Vidare argumenterar Morgan att revolutionen inom militärteknik främst kan spåras till tre teknologiska förändringar.³⁰ För det första handlar det om förbättrad övervakningsteknik, där förmågan att upptäcka och spåra militära mål har överträffat förmågan att dölja dem. Denna utveckling, som sträcker sig från rymdövervakning till marknivå, är särskilt betydelsefull för att identifiera och följa mål under varierande förhållanden.³¹ Den andra förändringen rör informationsbehandling och presentation. Den enorma mängden data som genereras genom övervakning måste vara lättillgänglig och begriplig för militära beslutsfattare. Framsteg inom datateknik har möjliggjort snabb och exakt överföring av information till olika enheter och ledningsnivåer.³² Den tredje förändringen fokuserar på förbättrad precision vid träffsäkerhet. Möjligheten att exakt träffa

²⁷ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.502.

²⁸ Morgan, Patrick M. "The impact of the revolution in military affairs". The Journal of Strategic Studies, 23:1. 2000. s.135.

²⁹ Ibid. s.135.

³⁰ Ibid. s.136-137.

³¹ Ibid. s.136-137.

³² Ibid. 136-137.

HOP1 Magister HT24

både rörliga och statiska mål har förbättrats genom avancerade styr- och framdrivningssystem, smarta vapen och precisionsmålsökning.³³

1.2.2 Sammanfattning av tidigare forskning

Tidigare forskning visar att seger på taktisk nivå påverkas av en kombination av manövrering, effektiv resursanvändning, och anpassning till teknologiska och mänskliga faktorer. Teorier som Biddles moderna system betonar vikten av integrerad resursanvändning, medan Collins Storr framhåller både sociala och psykologiska faktorer som avgörande för seger. Morgans analys av militär revolution lyfter fram hur teknologiska framsteg och organisatoriska förändringar kan förändra spelplanen i modern krigföring. Henåker och Thunholms idealmodell, som utvecklades 2020, är en av de nyare teorierna på detta område. Modellen bygger på insikter från flera framstående militära teoretiker, såsom Leonhard, Biddle, Storr, Collins och Friedman, vilket ger den en bred och djup förankring. Genom att integrera aspekter som överraskning, chock och effektiv exploatering, erbjuder modellen en förståelse av vad som krävs för att uppnå seger i strid. Denna bredd gör modellen användbar för att testas i både historiska och moderna militära konflikter, där förutsättningarna för strid och seger kan variera avsevärt.

1.3 Uppsatsens forskningsbidrag och syfte

Teknologiska framsteg som drönare, precisionsstyrda vapen, cybersystem och elektronisk krigföring har förändrat förutsättningarna för militära operationer. Dessa innovationer utmanar traditionella teorier om hur seger uppnås på slagfältet, vilket gör det nödvändigt att granska och anpassa befintliga militära modeller och teorier för att de ska vara relevanta i nutida och framtida konflikter. I takt med att teknologins roll blir alltmer central, blir det viktigt att pröva existerande teorier i ljuset av de nya förutsättningar som dessa teknologier skapar.

Valet av Henåker och Thunholms idealmodell motiveras av att den hittills har varit föremål för begränsad empirisk prövning, särskilt i moderna konflikter där avancerad teknologi som drönare och precisionsstyrda vapen spelar en central roll. Det gör att detta arbete förhoppningsvis kan bidra med ny kunskap om modellens tillämpbarhet och relevans i dagens konfliktmiljöer.

Modellen har numera också införlivats i Försvarmaktens reglemente Armé Taktik från 2023.³⁴ För en officer inom den svenska Försvarmakten är det därför viktigt att undersöka och förstå

³³ Morgan, Patrick M. *The impact of the revolution in military affairs*. s.136–137.

³⁴ Försvarmakten. Reglemente Armé Taktik. Stockholm: Elander Sverige AB, 2023. s.108–110.

HOP1 Magister HT24

denna teori, då den nu spelar en avgörande roll för hur den svenska armén planerar att uppnå seger på slagfältet.

Denna uppsats syftar till att testa hur Henåker och Thunholms idealmodell för taktisk seger kan tillämpas för att förklara framgångar i både historiska och moderna militära konflikter. Målet är att testa modellens användbarhet och relevans i olika krigföringsmiljöer genom att analysera andra Nagorno-Karabach-kriget 2020 och slaget vid Suomussalmi under finska vinterkriget 1940. Genom dessa två fall vill arbetet testa modellens förmåga att hantera olika förutsättningar och identifiera vilka faktorer som är mest avgörande för att nå framgång. Genom att testa modellen på två fall, som inte tidigare har analyserats med denna teori, kan arbetet förhoppningsvis ge nya insikter som kan bidra till den teoretiska utvecklingen inom området. Studien avser även att undersöka hur moderna teknologier, som drönare och elektronisk krigföring, påverkar modellens tillämpbarhet och om det finns behov av att ändra den. På så vis kan uppsatsen förhoppningsvis bidra med diskussion och förslag på hur modellen kan utvecklas för att möta framtidens krav på slagfältet.

Genom att inkludera ett modernt och ett historiskt fall kan uppsatsen undersöka hur väl idealmodellen fungerar under olika teknologiska förhållanden. Jämförelsen gör det möjligt att analysera om modellens element är tidlösa eller om de behöver justeras för att möta nya krigsförhållanden. Det moderna fallet, med fokus på teknologier som drönare och precisionsstyrda vapen, ställs mot ett historiskt fall där sådana teknologier inte existerade. Detta perspektiv ger en djupare insikt i vilka delar av modellen som förblir relevanta och vilka som kan kräva anpassning.

1.3.1 Frågeställning

Huvudfrågeställning:

Hur väl kan Henåker och Thunholms idealmodell för taktisk seger förklara framgång i både moderna och historiska militära konflikter?

Delfrågor:

- Hur väl kan idealmodellen förklara Azerbajdzjans framgång i andra Nagorno-Karabach-kriget 2020?
- Hur väl kan idealmodellen förklara Finlands framgång i slaget vid Suomussalmi 1940?

1.4 Avgränsningar

Denna uppsats kommer att analysera två militära konflikter: det andra Nagorno-Karabach-kriget och finska vinterkriget. Analysen fokuserar enbart på den segrande sidan i respektive konflikt.

När det gäller Nagorno-Karabach-kriget kommer analysen att koncentrera sig på Azerbajdzjans andra kår och specialförband, vilka avancerade genom Horadizpassagen och Arasdalen i söder, samt deras anfall mot staden Shusha under perioden 28 oktober till 8 november 2020. För slaget vid Suomussalmi, som utkämpades på två fronter, kommer analysen att begränsas till striderna längs Raatevägen och de finska styrkornas anfall mot den sovjetiska 44. divisionen mellan den 1 och 7 januari 1940.

2. Teori

Teorin som används i detta arbete är Lars Henåkers och Peter Thunholms idealmodell från 2020, som beskriver hur militära förband kan uppnå seger på taktisk nivå. I detta kapitel presenteras modellens sju sekvenser i detalj.

2.1 Idealmodellen

2.1.1 Sekvens 1: Utgångsgruppering av system och enheter

Den första sekvensen handlar om att gruppera system och enheter på ett sätt som möjliggör djupa manövrar och överraskningsattacker, samtidigt som man förhindrar fiendens genombrott genom de egna försvarslinjerna.³⁵ En fiende kan endast besegras genom offensiva åtgärder, vilket kan ske genom anfall mot antingen en försvarande eller anfallande fiende.³⁶ Vid offensiva operationer grupperas enheterna så att fienden kan angripas på flera platser samtidigt, vilket underlättas av användningen av kombinerade vapensystem.³⁷ Detta skapar också möjligheten att identifiera luckor i fiendens försvar och undvika direkta frontalanfall.

Denna sekvens är särskilt viktig innan striden börjar, då den påverkar den inledande striden med fiendens styrkor. En central aspekt är hur effektivt kombinerade vapen används, till exempel genom att säkerställa att egna förband befinner sig inom räckvidd för artilleri och att logistik- och artillerienheter är spridda på slagfältet.³⁸ En anfallande styrka bör organiseras med kombinerade vapen som inkluderar logistik, tungt mekaniserat infanteri, stridsvagnar och ha tillgång till eldunderstöd.³⁹

2.1.2 Sekvens 2: Nyttjande av spaningsresurser och underrättelseinhämtning

Det andra steget innebär att genomföra aggressiv markspaning och samla in underrättelser för att undvika att bli överraskad samt få en tydlig lägesbild av slagfältet. Samtidigt syftar det till att förhindra fienden från att upprätthålla en klar uppfattning om situationen.⁴⁰

³⁵ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". New York: Routledge, Vol.39, 2020. s.491.

³⁶ Ibid. s.495.

³⁷ Ibid. s.496.

³⁸ Henåker, Lars. "Exploring Military Victory in Battle: A Qualitative Study on Contemporary Tactics". Defense studies 20.2, 2020. s.164.

³⁹ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.495.

⁴⁰ Ibid. s.497.

HOP1 Magister HT24

Detta innebär att utforska slagfältet för att identifiera och utnyttja fiendens svagheter och luckor i deras försvar.⁴¹ Genom att utnyttja dessa svagheter med hjälp av manövrar och förbekämpning kan överraskning uppnås, vilket ger möjlighet att ta initiativet i striden.⁴²

Effektivt nyttjande av spaning kan ge flera fördelar, såsom att utnyttja upptäckta möjligheter, neutralisera fiendens spaningsresurser, lokalisera luckor i fiendens försvar samt identifiera deras lednings- och logistikenheter.⁴³

2.1.3 Sekvens 3: Manövrering och högt tempo

Det tredje steget betonar vikten av manöverförmåga och en djup förståelse för både egna och fiendens systems styrkor och svagheter. Det är även viktigt att agera och genomföra åtgärder snabbare än fienden.⁴⁴ Baserat på de underrättelser som samlats in i tidigare sekvenser bör manövrering ske där luckor och svagheter har identifierats, för att undvika frontala anfall. Infiltration används för att manövrera och nå fiendens flanker eller bakre områden.⁴⁵

För att kunna agera snabbare än fienden är det avgörande att tillämpa decentraliserad ledning, vilket ger underlydande befäl möjlighet att ta initiativ och utnyttja de identifierade svagheterna och luckorna i fiendens försvar.⁴⁶

2.1.4 Sekvens 4: Genombrott och anfall på djupet

Det fjärde steget fokuserar på att skapa ett genombrott genom att identifiera luckor i fiendens försvar och utnyttja möjligheterna att manövrera på djupet, med en flexibel planering för att maximera dessa möjligheter.⁴⁷ Genombrottet markerar början på att omkullkasta motståndarens försvar. Ett framgångsrikt genombrott öppnar upp en försvarslinje och tvingar motståndaren att reagera, exempelvis genom att använda reserver i ett motanfall, dra sig tillbaka till nya försvarsställningar, eller omgruppera stödförband såsom artilleri och logistik.⁴⁸ När genombrott har uppnått behövs reserver och understöd finnas tillgängliga i syfte att kunna säkerställa att egna flanker skyddas och anfall kan genomföras på djupet.⁴⁹ Genombrottet fungerar som ett

⁴¹ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.491.

⁴² Ibid. s.497.

⁴³ Henåker, Lars. "Exploring Military Victory in Battle: A Qualitative Study on Contemporary Tactics". s.164-165.

⁴⁴ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.491.

⁴⁵ Ibid. s.497.

⁴⁶ Ibid. s.498.

⁴⁷ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.491.

⁴⁸ Henåker, Lars. "Exploring Military Victory in Battle: A Qualitative Study on Contemporary Tactics". s.165.

⁴⁹ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.496-497.

HOP1 Magister HT24

inledande skede till vidare exploatering, där förband kan manövrera för att nå och förfölja fiendens mjuka mål, som artilleri- och logistiskförband.

2.1.5 Sekvens 5: Överraskningsanfall mot bakre förband

Det femte steget betonar vikten av att upprätthålla ett högt tempo och överraskning genom att utföra djupa anfall mot fiendens förband som inte är förberedda på att slåss.⁵⁰ Anfall bör genomföras från oväntade riktningar och rikta in sig på fiendens enheter med låg beredskap samt stabsplatser, logistik och andra kritiska stödfunktioner.⁵¹

Den sida som lyckas upprätthålla ett högre tempo har en tendens att förhindra fienden från att använda sina styrkor effektivt. Om en sida är linjär, passiv eller fast i ett statiskt läge, blir den mer sårbar och kan förlora initiativet till en mer rörlig och flexibel motståndare.⁵²

2.1.6 Sekvens 6: Exploatering och chock

Det sjätte steget fokuserar på att skapa chock, undvika att den egna offensiven kulminerar för tidigt och fortsätta bekämpa flyende enheter.⁵³ Kombinationen av chock och överraskning försvagar fiendens försvarsförmåga ytterligare. Detta steg är avgörande för att minska de egna förlusterna och hindra fienden från att organisera ett sammanhängande försvar.⁵⁴ Chockeffekter kan uppnås genom överraskning, snabb eldgivning och användning av mekaniserade förband, vilket kan leda till att befälhavare och enheter förlorar sin vilja och sammanhållning, flyr eller drar sig tillbaka.⁵⁵

2.1.7 Sekvens 7: Organisatoriskt sammanbrott

Det sista steget fokuserar på att åstadkomma ett organisatoriskt sammanbrott hos fienden genom att använda överraskning och chock för att skingra, splittra, undertrycka och paralysera deras motstånd.⁵⁶ Syftet är att bryta ner fiendens vilja och sammanhållning, vilket minskar deras förmåga och motivation att fortsätta strida. Henåker och Thunholm argumenterar i sin forskning att följdandet av en specifik ordning av stegen avsevärt ökar sannolikheten för framgång på en

⁵⁰ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.491.

⁵¹ Ibid. s.491.

⁵² Henåker, Lars. "Exploring Military Victory in Battle: A Qualitative Study on Contemporary Tactics". s.165.

⁵³ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.491.

⁵⁴ Henåker, Lars. "Exploring Military Victory in Battle: A Qualitative Study on Contemporary Tactics". s.165.

⁵⁵ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.500.

⁵⁶ Ibid. s.491.

HOP1 Magister HT24

taktisk nivå.⁵⁷ De menar vidare att om motståndaren inte följer dessa steg, ökar sannolikheten för seger ytterligare.

⁵⁷ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". s.491.

3. Metod

3.1 Forskningsdesign

Denna studie använder en teoriprövande fallstudiedesign på två fall, där kvalitativ textanalys med en deduktiv ansats tillämpas. Den deduktiva metoden innebär att utgångspunkten är en befintlig teori, i detta fall Henåker och Thunholms idealmodell, som operationaliseras genom att brytas ner i konkreta indikatorer.⁵⁸ Syftet med denna operationalisering är att omvandla modellens abstrakta koncept till ett konkret analysverktyg som kan användas för att testa teorin mot de valda fallen.

Forskningsdesignen är teoriprövande, vilket innebär att fokus ligger på att testa teorin, mot det empiriska materialet från två fall.⁵⁹ Genom att analysera de segrande parterna i varje fall strävar studien efter att identifiera mönster och samband som kan stödja eller motbevisa modellens giltighet. Denna ansats gör det möjligt att utvärdera modellens förmåga att förklara seger på taktisk nivå och att identifiera eventuella behov av anpassningar eller justeringar av modellen. Teoriprövande studier syftar till att skapa generaliserbara slutsatser som kan tillämpas på andra liknande situationer, vilket gör dem till en central metod i denna uppsats.⁶⁰ Genom att använda två fall ökas möjligheten till generaliserbarhet, eftersom flera datakällor och sammanhang analyseras, vilket stärker studiens resultat och slutsatser.

Kvalitativ textanalys används för att samla in och analysera empiriska data från tillgängliga källor såsom akademiska artiklar, rapporter från militära experter, och nyhetsmedier. Denna metod möjliggör en djupgående förståelse av de båda fallen och de faktorer som bidrog till segern för de analyserade parterna. Genom att granska dessa källor är förhoppningen att studien kan identifiera relevanta mönster och indikatorer som överensstämmer med, eller avviker från, Henåker och Thunholms idealmodell.

3.2 Källkritik och källmaterial

I arbetet har särskild vikt lagts vid att använda källor från etablerade och trovärdiga företag samt vetenskapliga artiklar som är publicerade och granskade av forskare inom respektive område. Genom att använda granskade källor säkerställs att informationen är av hög kvalitet och

⁵⁸ Bryman, Alan, och Björn Nilsson. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber, 2018. s.47.

⁵⁹ Esaiasson Peter, Gilljam mikael, Oscarsson Henrik, Towns Ann, och Wängnerud Lena, *Metodpraktikan*, Stockholm, Wolters Kluwer Sverige AB 2017. s.41

⁶⁰ *Ibid.* s.89.

HOP1 Magister HT24

vetenskapligt validerad. När nyhetsartiklar och Internetkällor har använts, har deras giltighet granskats genom att jämföra dem med oberoende källor för att säkerställa tillförlitlighet.

För analysen av Nagorno-Karabach-kriget har enbart sekundärkällor använts. Genom att använda ett brett spektrum av sekundärkällor strävar arbetet efter att ge en helhetsbild av händelserna och undvika partiskhet. Samtidigt är det viktigt att notera att sekundärkällor kan vara beroende av primärkällor som kan innehålla vissa tolkningar, vilket innebär att en kritisk granskning alltid är nödvändig.

Källmaterialet som har använts för att analysera det finska vinterkriget baseras till stor del på Hjalmar Siilasvuo, som var befälhavare för de finska förbanden i Suomussalmi. Hans bok *Striderna i Suomussalmi: Kampen i Kuhmo* från 1999 är en reviderad utgåva av tidigare upplagor från 1940 och 1944. Det som talar för användningen av denna litteratur är att den uppfyller samtidskriteriet, då källan skapades så nära händelserna som möjligt.

Dock finns det en risk att innehållet kan ha en viss vinkling eller avsikt, då det är skrivet av en person som själv deltog i striderna och kan ha skönmålat de finska styrkornas seger. För att hantera denna risk har flera sekundärkällor använts för att minimera tendens i källmaterialet. Eftersträvan har varit att jämföra information från minst en oberoende källa.

3.3 Metod för analys

Varje sekvens i idealmodellen operationaliseras med hjälp av den beskrivning och egna förklaring som ges av Henåker och Tunholm i artiklarna ”*A tentative Model on Effective Army Combat Tactics*”⁶¹ och ”*Exploring Military Victory in Battle: A Qualitative Study on Contemporary Tactics*”⁶², i syfte att kunna uppnå en god begreppsvaliditet.⁶³

För att säkerställa hög validitet i analysen strävar studien efter att operationalisera varje sekvens med tre specifika indikatorer som mäter om sekvensen kan anses vara uppfylld.⁶⁴ Den sista sekvensen operationaliseras inte, eftersom alla tidigare sekvenser leder till det organisatoriska sammanbrottet. Den sista sekvensen är slutmålet därför analyseras enbart sekvens ett till sex i respektive fall. De framtagna indikatorerna för varje sekvens används för att mäta både förekomst och i vilken grad respektive sekvens påverkar de två fallen. Sekvensernas förekomst och påverkan kommer att sammanställas i en tabell för att tydligt visa hur de bidrog till utfallet i

⁶¹ Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics".

⁶² Henåker, Lars. "Exploring Military Victory in Battle: A Qualitative Study on Contemporary Tactics".

⁶³ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns och Wängnerud. *Metodpraktikan*. s.59-60.

⁶⁴ *Ibid.* s.57.

HOP1 Magister HT24

varje fall. Detta tillvägagångssätt möjliggör en analys av varje sekvens i modellen och underlättar identifieringen av samband och mönster mellan de olika fallen. Bedömningen av förekomst sker enligt följande: Om ingen av indikatorerna återfinns, anses sekvensen inte ha någon förekomst. Om en indikator uppfylls, bedöms sekvensen ha låg förekomst, och om två av indikatorerna uppfylls, anses sekvensen ha medelhög förekomst. Om samtliga indikatorer uppfylls, bedöms sekvensen ha hög förekomst. Påverkan bedöms genom att analysera vilken effekt eller framgång indikatorerna uppnår, baserat på den tillgängliga litteraturen. Påverkan graderas i fyra nivåer: ingen påverkan, låg eller medelhög påverkan, och hög påverkan.

Genom att mäta förekomsten och påverkan av varje sekvens utifrån specifika indikatorer undersöker analysen om en sekvens (orsak) leder till ett specifikt utfall (verkan). Om alla indikatorer för en sekvens är uppfyllda och analysen visar en hög påverkan, antyds en kausal relation och att sekvensen har bidragit till utfallet.

3.3.1 Operationalisering av Idealmodellen

Tabell 1: Operationalisering Idealmodellen

Oberoende variabel	Indikatorer
Sekvens 1: Utgångsgruppering av system och enheter.	• Nyttjas terrängen för skyl, skydd och sprid gruppering.
	• Används kombinerade vapensystem.
	• Fienden kan engageras på flera platser.
Sekvens 2: Nyttjande av spaningsresurser och underrättelseinhämtning.	• Underrättelseinhämtning genomförs.
	• Fiendens förmåga till underrättelseinhämtning påverkas.
	• Spaningsförband används
Sekvens 3: Manövrering och högt tempo.	• Högt tempo uppnås genom decentraliserad ledning och beslutsfattning.
	• Utnyttjas tidigare insamlade underrättelser för att undvika frontalanfall.
	• Används manöver för att flankera och infiltrera motståndaren.
Sekvens 4: Genombrott och anfall på djupet.	• Genombrott av motståndarens försvar genomförs och efterföljs av anfall på djupet.
	• Reserver och understöd används där framgång nås.
	• Motståndaren tvingas att reagera.
Sekvens 5: Övriga anfall mot bakre förband.	• Anfall sker från oväntade riktningar eller tidpunkter.
	• Anfall sker mot förband med låg beredskap.
	• Anfall sker mot motståndarens kritiska stödfunktioner.
Sekvens 6: Exploatering och chock.	• Motståndaren viker eller flyr.
	• Strid genomförs med retirerande enheter.
	• Befälhavare och soldater har förlorat sin vilja och sammanhållning.
Sekvens 7: Organisatoriskt sammanbrott.	

HOP1 Magister HT24

Tabell 2: Operationalisering Idealmodellen

	Ingen förekomst	Låg/medel förekomst	Hög förekomst	Ingen påverkan	Låg/medel påverkan	Hög påverkan
Sekvens 1: Utgångsgruppering av system och enheter						
Sekvens 2: Nyttjande av spaningsresurser och underrättelseinhämtning						
Sekvens 3: Manövrering och högt tempo						
Sekvens 4: Genombrott och anfall på djupet						
Sekvens 5: Överraskningsanfall mot bakre förband						
Sekvens 6: Exploatering och chock						

3.4 Val av fall

Vid valet av fall för denna studie har flera faktorer beaktats för att säkerställa att analysen blir relevant och tillförlitlig. Syftet har varit att identifiera fall som belyser olika aspekter av seger på taktisk nivå och som tillhandahåller tillräckliga empiriska data för att pröva Henåker och Thunholms idealmodell. De utvalda fallen representerar situationer där taktiska segrar har uppnåtts under varierande omständigheter, vilket ger en mångsidig grund för att testa modellens giltighet och tillämpbarhet i olika kontexter.

För att testa och utvärdera Henåker och Thunholms idealmodell för taktisk seger har denna studie valt att analysera både ett modernt krig och ett historiskt slag från andra världskriget. Denna metod möjliggör en bredare förståelse av modellens styrkor, svagheter och behov av anpassning genom att testa dess tillämpbarhet över olika tidsperioder och teknologiska förutsättningar.

Att inkludera ett modernt fall ger också möjlighet att analysera hur ny teknologi påverkar taktiken och strategin på slagfältet. Det historiska slaget från andra världskriget fungerar som en referenspunkt för att förstå hur krigföring genomfördes innan moderna teknologier blev framträdande. Denna jämförelse kan tydliggöra hur teknologiska framsteg har förändrat förutsättningarna för seger och därmed testa modellens relevans och tillämpbarhet i dagens militära konflikter. Genom att tillämpa modellen på både historiska och moderna fall breddas dess empiriska grund, vilket testar modellens flexibilitet över olika kontexter.

HOP1 Magister HT24

För denna studie har Andra Nagorno-Karabach-kriget 2020 och finska vinterkriget, med fokus på slaget vid Suomussalmi 1940, valts som fall. Andra Nagorno-Karabach-kriget representerar en modern konflikt där avancerad teknologi, såsom drönare och precisionsstyrda vapen, spelade en avgörande roll i Azerbajdzjans framgång. Detta fall möjliggör en undersökning av hur Henåker och Thunholms modell fungerar i en teknologiskt driven konfliktmiljö. Å andra sidan erbjuder slaget vid Suomussalmi ett historiskt perspektiv där teknologi inte var lika framträdande, men där taktiska beslut och utnyttjande av terrängen var avgörande för den finska segern.

4. Analys

Kapitlet inleds med en analys av varje sekvens med hjälp av det framtagna analysverktyget. I slutet av analysen för respektive fall presenteras en sammanställning av resultaten.

4.1 Andra Nagorno-Karabach-kriget

4.1.1 Sekvens 1: Utgångsgruppering av system

Nyttjas terrängen för skyl, skydd och sprid gruppering.

Används kombinerade vapensystem.

Fienden kan engageras på flera platser.

Tidigt på morgonen den 27 september 2020 inledde Azerbajdzjan sitt anfall mot Armenien och Nagorno-Karabach-regionen. Offensiven inleddes med en intensiv artilleribeskjutning riktad mot armeniska försvarspositioner och viktig infrastruktur.⁶⁵ Under skydd av denna indirekta eld påbörjades Operation Iron Fist, och markförbanden inledde sina attacker. Azerbajdzjans styrkor bestod av tre kårer och specialförband. Den första och andra kåren anföll i de centrala och norra delarna, medan den andra kåren, understödd av specialförband, avancerade genom Horadizpassagen och Arasdalen i söder. Första och andra kåren hade uppgiften att binda Armeniens styrkor i norr, så att huvudanfallet i söder kunde nå sina mål.⁶⁶ Detta visar att fienden engagerades på flera platser. Det som också kan tala för att fienden kunde angripas på flera platser var Azerbajdzjans nyttjande av kombinerade vapen. Anfallet mot staden Shusha genomfördes av specialförband och lätt infanteri, understödda av mekaniserade förband, artilleri och beväpnade drönare.⁶⁷

Litteraturen ger ingen tydlig bild av hur styrkorna var utplacerade eller hur terrängen användes för skydd, skyl och spridd gruppering i inledningsskedet, vilket gör denna aspekt svårbedömd. Det framgår dock att Azerbajdzjans styrkor hade understöd vid sina förflyttningar och anfall, antingen genom indirekt eld eller drönare, ofta båda samtidigt. Detta indikerar att understödsförbanden hade någon form av spridning för att kunna tillhandahålla detta stöd och att

⁶⁵ Antal, John F. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. Philadelphia: Casemate Publishers, 2022. s.21.

⁶⁶ Ibid. s.25-26.

⁶⁷ Cory Welt and Andrew S. Bowden. *Azerbaijan and Armenia: The Nagorno-Karabakh Conflict*. Congressional Research Service Report (CRS) R46651 (Washington, DC: CRS, January 7, 2021). s.10-11.

HOP1 Magister HT24

Azerbajdzjan utnyttjade kombinerade vapen, med egna styrkor inom räckhåll för artilleri och understöd.

Sammanfattningsvis bedöms denna sekvens ha medelhög förekomst, eftersom två av tre indikatorer har kunnat identifieras i litteraturen. Azerbajdzjans användning av kombinerade vapen och förmåga att påverka motståndaren på flera platser, med både markförband och drönare, bedöms ha haft en hög påverkan.

4.1.2 Sekvens 2: Nyttjande av spaningsresurser

Underrättelseinhämtning genomförs.

Fiendens förmåga till underrättelseinhämtning påverkas.

Spaningsförband används.

Inköp av avancerade vapensystem förbättrade Azerbajdzjans kapacitet för spaning och precisionsoanfall.⁶⁸ Under nästan hela kriget hade Azerbajdzjan en överlägsen förmåga att samla underrättelser, med undantag för den 7–8 november när tät dimma täckte slagfältet. Med stöd från Turkiet, som bidrog med drönare, flygplan och satelliter, kunde Azerbajdzjan få en mycket god lägesuppfattning i realtid, både dag och natt.⁶⁹ Litteraturen som studerats påvisar väldigt lite information angående nyttjandet av markgående spaningsförband, utan huvuddelen av den underrättelseinhämtning som genomfördes med hjälp av luftburna drönare och satelliter.⁷⁰ Under den inledande delen av kriget var viljan att göra Armenien blind genom att hitta och förstöra system och förmågor enligt en prioriteringsordning.⁷¹ Högst prioritering hade luftvärn och radarsystem, därefter ledningscentraler, förmåga till kommunikation- och telekrigföring. Detta försämrade Armeniens förmåga att samla in, bearbeta och använda sina underrättelser.

Litteraturen visar att Azerbajdzjan genomförde en effektiv och framgångsrik underrättelseinhämtning under hela kriget. Att ha god kännedom om egna förbands positioner är en framgångsfaktor, men att även veta var motståndaren befinner sig eller förflyttar sig, både dag och natt, utgör en stor fördel. Detta resulterar också i att luckor och svagheter kan hittas och

⁶⁸ Welt and Bowden. *Azerbaijan and Armenia: The Nagorno-Karabakh Conflict*. s.9.

⁶⁹ Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.28-29.

⁷⁰ Pijpers, Peter B.M.J, Mark Voskuijl, and Robert J.M Beeres. *Towards a Data-Driven Military: A Multi-Disciplinary Perspective*. Leiden University Press, 2023. s.312.

⁷¹ Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.25.

HOP1 Magister HT24

utnyttjas. Azerbajdzjan lyckades inte bara upprätthålla en god lägesbild, utan de förnekade även Armenien samma möjlighet genom att tidigt i kriget slå ut huvuddelen av Armeniens sensorer och kommunikationssystem. Detta försvårade Armeniens förmåga att samla in underrättelser och sprida dessa till sina styrkor.

Teorin betonar vikten av spaningsförband och aggressiv markspaning. Även om det inte kan uteslutas att Azerbajdzjan använde markgående förband för underrättelseinhämtning, pekar huvuddelen av litteraturen på att drönare och satelliter användes i stor utsträckning. Detta visar att Azerbajdzjan använde spaningsförband, men inte på det sätt som teorin förespråkar. Bedömningen är att denna sekvens har medelhög förekomst och en betydande påverkan.

4.1.3 Sekvens 3: Manövrering och högt tempo

Högt tempo uppnås genom decentraliserad ledning och beslutsfattning.

Utnyttjas tidigare insamlade underrättelser för att undvika frontalanfall.

Används manöver för att flankera och infiltrera motståndaren.

Genom att delvis överge sin sovjetinspirerade militära doktrin och träning omskolade Azerbajdzjan sina officerare, underofficerare och soldater enligt västerländsk metodik, med stort inflytande från den turkiska militären.⁷² Med stöd från Turkiet utvecklade Azerbajdzjan en professionell officerskår som tillämpade en metodik liknande den västerländska NATO-doktrinen, särskilt när det gäller användningen av kombinerade vapensystem.⁷³ Det som framkommer i litteraturen är att Armeniens eller Azerbajdzjans arméförband inte använde sig av decentraliserad ledning eller uppdragstaktik.⁷⁴ Ett undantag till användningen av decentraliserad ledning var de azerbajdzjanska specialförbandens agerande. Under anfallet mot staden Shusha infiltrerade de i små grupper och erövrade nyckelterräng, som de sedan försvarade mot armeniska

⁷² Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.12-13.

⁷³ Gregory Sanders. *Rising Demand and Proliferating Supply of Military UAS: Exploring Demand from New UAS Importers and Options for U.S. Security Cooperation and Industrial Base Policy*. Center for Strategic and International Studies, 2022. s.21.

⁷⁴ Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.141.

HOP1 Magister HT24

motanfall.⁷⁵ Detta kan kopplas till föregående sekvens genom att infiltrationen genomfördes där identifierade luckor och svagheter hittats av drönare.⁷⁶

Dessa specialförband hade genomgått mer omfattande utbildning än övriga armén, vilket gjorde att de kunde ta initiativ och anfallsmål utan direktiv från högre befäl.⁷⁷

En avgörande faktor under kriget var att Azerbajdzjan lyckades lokalisera och slå ut en stor del av Armeniens kommunikations- och ledningsförmåga.⁷⁸ Detta gav dem en betydande fördel och sannolikt en förmåga att fatta beslut snabbare än Armenien även om de inte använde decentraliserad ledning.

Sammanfattningsvis uppfylls alla indikatorer, vilket ger sekvensen en hög förekomst. Specialförbanden använde i viss mån decentraliserad ledning. Deras lyckade infiltration av de försvarande styrkorna vid Shusha var en avgörande faktor för att staden kunde erövrats, och denna sekvens bedöms ha haft en hög påverkan på stridens utgång.

4.1.4 Sekvens 4: Genombrott och anfall på djupet

Genombrott av motståndarens försvar genomförs och efterföljs av anfall på djupet.

Reserver och understöd används där framgång nås.

Motståndaren tvingas att reagera.

Sent på kvällen den 5 november hade några av de azerbajdzjanska specialförbanden nått huvudvägen och kunde blockera förstärkningar som försökte stödja Shushas försvar. Detta, i kombination med förstörelsen av en viktig bro över Hakari-floden, innebar att lite, om ens någon, hjälp kunde nå Shusha eftersom staden nu var omringad från minst tre håll.⁷⁹ Den 6 november nådde azerbajdzjanska reguljära trupper stadens utkanter. Väl inne i staden etablerade de ytterligare försvarsställningar runt staden för att förhindra att de försvarande armenierna kunde få förstärkningar eller förnödenheter.⁸⁰ Andra enheter erövrade också Dashalti, byn strax söder

⁷⁵ Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.141-142.

⁷⁶ Pijpers, Voskuijl, and Beeres. *Towards a Data-Driven Military: A Multi-Disciplinary Perspective*. s.312.

⁷⁷ Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.26.

⁷⁸ Ibid. s.141.

⁷⁹ John Spencer, Harshana Ghoorhoo. "The Battle of Shusha City and the Missed Lessons of the 2020 Nagorno-Karabakh War". Juli 16, 2021, [The Battle of Shusha City and the Missed Lessons of the 2020 Nagorno-Karabakh War - Modern War Institute \(westpoint.edu\)](#) (2024-09-20).

⁸⁰ Spencer, Ghoorhoo. "The Battle of Shusha City and the Missed Lessons of the 2020 Nagorno-Karabakh War".

HOP1 Magister HT24

om Shusha, vilket gav omedelbar tillgång till huvudvägen in i Shusha.⁸¹ Med hjälp av drönare blockerades Armeniens försök att flytta trupper i syfte att förstärka försvaret av staden.⁸² 7–8 november använde Armenien dimman som skydd mot drönare och genomförde tre motanfall för att försöka ta tillbaka staden, vilket alla misslyckades.⁸³

Med hjälp av infiltration lyckades Azerbajdzjan, med understöd av drönare, bryta igenom Armeniens försvar och säkra viktiga infallsportar till staden. Reserver, i detta fall den reguljära armén utnyttjade denna framgång och kunde nå staden. Armenien tvingas reagera och lämna sina försvarsställningar i syfte att genomföra motanfall.

Sammanfattningsvis återfinns alla indikatorer, vilket ger sekvensen en hög förekomst. Genom att omringa staden med både markförband och drönare samt förhindra att förstärkningar nådde de försvarande styrkorna, tvingades Armenien till motanfall, vilket resulterar i att sekvensen bedöms ha en hög påverkan.

4.1.5 Sekvens 5: Överraskningsanfall mot bakre förband

Anfall sker från oväntade riktningar eller tidpunkter.

Anfall sker mot förband med låg beredskap.

Anfall sker mot motståndarens kritiska stödfunktioner.

Som tidigare nämnts lyckades Azerbajdzjan tidigt slå ut Armeniens luftförsvar och kunde därmed använda luftrummet till sin fördel. Redan under morgon den 27 september rapporterades det att Armenien hade förlorat hälften av sina luftvärnssystem och ungefär 40% av sitt artilleri 15–20 minuter in i kriget.⁸⁴ Under krigets andra vecka hade Armenien endast kvar handburet luftvärn, vilket gjorde att azerbajdzjanska drönare kunde operera fritt och bekämpa Armeniens bakre förband.⁸⁵ Dessa djupgående attacker riktades mot kritiska stödfunktioner som artilleri, ledningscentraler och logistik, vilket effektivt försvagade Armeniens förmåga att upprätthålla ett sammanhängande försvar.⁸⁶

⁸¹ Spencer, Ghoorhoo. "The Battle of Shusha City and the Missed Lessons of the 2020 Nagorno-Karabakh War".

⁸² Pijpers, Voskuil, and Beeres. *Towards a Data-Driven Military: A Multi-Disciplinary Perspective*. s.312-313.

⁸³ Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.39.

⁸⁴ *Ibid.* s.22.

⁸⁵ *Ibid.* s.25–27.

⁸⁶ Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.25.

HOP1 Magister HT24

Analysen visar att Azerbajdzjan genomförde kontinuerliga attacker mot Armeniens bakre förband under hela kriget med hjälp av vapenbestyckade drönare. Under anfallet mot Shusha användes drönarna i stor utsträckning för att bekämpa och skära av förstärkningar på väg till staden. Man skulle kunna argumentera för att dessa attacker riktades mot enheter med låg beredskap, eftersom de till stor del var under framryckning och därför sannolikt inte kunde förutse attackerna. Det som talar emot detta är att de armeniska styrkorna vid denna tidpunkt borde ha varit fullt medvetna om hotet från luften och borde ha varit förberedda på sådana anfall.

Vid anfallet mot staden talar både användningen av drönare och specialförbandens framgångsrika infiltration för indikatorn Anfall från oväntade riktningar eller tidpunkter. Sammanfattningsvis bedöms alla indikatorerna ha förekomst. En reflektion kring detta är att effekterna av föregående sekvens kanske inte specifikt användes för att slå mot motståndarens kritiska stödfunktioner, utan att detta möjliggjordes redan tidigt i kriget genom Azerbajdzjans kontroll över luftrummet. Bedömningen är att sekvensen uppnår en hög påverkan.

4.1.6 Sekvens 6: Exploatering och chock

Motståndaren viker eller flyr.

Strid genomförs med retirerande enheter.

Befälhavare och soldater har förlorat sin vilja och sammanhållning.

De armeniska trupperna var lamslagna av den ständiga rädslan för ett anfall från ovan som kunde komma när som helst och var som helst. Det rapporterades om armeniska enheter som vägrade lyda order eller deserterade redan innan det avgörande slaget vid Shusha.⁸⁷

Efter Armeniens flertaliga motanfall i försök att återta kontroll av staden lättar dimman över Nagorno-Karabach-regionen och drönarna tar åter till skyn och fortsätter sina anfall mot de armeniska styrkorna. Den 6 november flyr de armeniska ledarna, inklusive Argushti Kyaramyan befälhavaren för de armeniska styrkorna i staden. Utan ledning, brist på ammunition och understöd flyr de kvarvarande armeniska styrkorna under konstant eldgivning från azerbajdzjanska stridsställningar och vapenbestyckade drönare.⁸⁸

Denna sekvens visar en tydlig koppling till den föregående. De kontinuerliga, överraskande attackerna med vapenbestyckade drönare och specialförband skapade chock hos de försvarande

⁸⁷ Antal. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. s.35.

⁸⁸ Ibid. s.40.

HOP1 Magister HT24

enheterna, vilket i sin tur ledde till att befälhavare och soldater förlorade sin vilja och sammanhållning, och resultatet blev att de flydde. Sammanfattningsvis visar sekvensen en hög förekomst, då samtliga indikatorer uppfylldes, och bedömningen är att sekvensen hade en hög påverkan.

Tabell 3: Samanställning Idealmodellen Nagorno-Karabach-Kriget

	Ingen förekomst	Låg/medel förekomst	Hög förekomst	Ingen påverkan	Låg/medel påverkan	Hög påverkan
Sekvens 1: Utgångsgruppering av system och enheter		X(MF ⁸⁹)				X
Sekvens 2: Nyttjande av spaningsresurser och underrättelseinhämtning		X(MF)				X
Sekvens 3: Manövrering och högt tempo			X			X
Sekvens 4: Genombrott och anfall på djupet			X			X
Sekvens 5: Övrraskningsanfall mot bakre förband			X			X
Sekvens 6: Exploatering och chock			X			X

⁸⁹ Medel förekomst.

4.2 Slaget vid Suomussalmi

4.2.1 Sekvens 1: Utgångsgruppering av system

Nyttjas terrängen för skyl, skydd och sprid gruppering.

Används kombinerade vapensystem.

Fienden kan engageras på flera platser.

Den finska taktiken byggde på att förbanden utnyttjade terrängen längs Raatevägen. De samlades regelbundet, antingen på skidor eller med snöskor, för att ge och ta emot order inför de kontinuerliga anfällen mot de sovjetiska styrkorna, som var fastlåsta längs vägen. Efter varje anfall drog sig de finska styrkorna tillbaka till den täta skogen norr och söder om vägen för att skydda sig.⁹⁰ Detta visar att de sovjetiska förbanden attackerades på flera platser längs hela Raatevägen. Finländarnas förmåga att framrycka genom den djupa snön gav dem en stor fördel, då de kunde manövrera och anfälla längs hela vägen.

Litteraturen beskriver att de finska förbanden delades in i fyra större stridsgrupper inför anfallet, varav två hade understöd av artilleri.⁹¹ Den finska logistiken var utspridd och väl kamouflerad i terrängen, vilket visar att finnarna använde spridd gruppering samt skogen och snön som skydd och skyl.⁹² I fråga om kombinerade vapen framgår det att finnarna hade tillgång till artilleri och kanoner, som var grupperade för att understödja anfallet mot den sovjetiska 44. divisionen.⁹³ Dock framkommer det att även om finnarna hade tillgång till indirekt eld, var denna ytterst begränsad, och endast hälften av stridsgrupperna hade detta understöd.

Samtliga indikatorer återfinns, vilket ger sekvensen en hög förekomst. På grund av den begränsade förmågan att utnyttja kombinerade vapen och därmed genomföra samtidiga anfall på flera platser, bedöms sekvensens påverkan som medelhög.

4.2.2 Sekvens 2: Nyttjande av spaningsresurser

Underrättelseinhämtning genomförs.

Fiendens förmåga till underrättelseinhämtning påverkas.

⁹⁰ Isacson, Claes-Göran. *Ärans vinter: Finska vinterkriget 1939–40*. Stockholm: Norstedt, 2007. s.123.

⁹¹ Siilasvuo, Hjalmar. *Striderna i Suomussalmi: Kampen i Kuhmo*. Rev. utg. Esbo: Schildts, 1999. s.105.

⁹² Paananen, Eloise, and Lauri Paananen. *The Winter War: The Soviet Attack on Finland 1939–1940*. 1. paperback ed. Harrisburg, Pa: Stackpole, 1992. s.101.

⁹³ Isacson. *Ärans vinter: Finska vinterkriget 1939–40*. s.117–118.

Spaningsförband används.

Finland använde sig framgångsrikt av signalspaning genom att ha brutit den Röda arméns kod, vilket gjorde det möjligt att avlyssna sovjetisk radiokommunikation och få information om den 44:e divisionens kommande anfall.⁹⁴ I litteraturen beskrivs hur finska markförband kontinuerligt genomförde spaningsuppdrag för att fastställa fiendens positioner och styrkeutbredning, vilket även understöddes av luftrekognosering.⁹⁵ Det framkommer också att första och andra spaningsavdelningen lyckades efter en lyckad strid få tag i 44.divisionens skriftliga order för anfallet längs Raatevägen.⁹⁶

För att försvåra fiendens underrättelseinhämtning genomförde de finska förbanden truppflyttningar under natten eller under dagens mörka timmar, vilket utgjorde en stor del av dygnet vid denna tid på året.⁹⁷ Litteraturen beskriver att den sovjetiske befälhavaren Vinogradov den 6 januari beordrade en spaningsgrupp att undersöka om terrängen norr om Raatevägen kunde användas som reträttväg österut.⁹⁸ Spaningsgruppen rapporterade aldrig tillbaka till Vinogradov, och det framgår inte om detta berodde på att de flydde eller blev nedkämpade av de finska styrkorna. Inga ytterligare åtgärder för att förneka fiendens underrättelseförmåga nämns i litteraturen.

Sammanfattningsvis återfinns samtliga indikatorer och sekvensen får en hög förekomst. De finska styrkorna genomför en framgångsrik underrättelseinhämtning och använder sina spaningsförband aktivt för att lokalisera luckor och svagheter i de sovjetiska linjerna, vilket gör att sekvensen får en hög påverkan.

4.2.3 Sekvens 3: Manövrering och högt tempo

Högt tempo uppnås genom decentraliserad ledning och beslutsfattning.

Utnyttjas tidigare insamlade underrättelser för att undvika frontalanfall.

Används manöver för att flankera och infiltrera motståndaren.

⁹⁴ Kulju, Mika, och Mattias Huss. *Suomussalmi 1940: Röda armén och den vita döden*. Stockholm: Svenskt militärhistoriskt bibliotek, 2013. s.67.

⁹⁵ Siilasvuo. *Striderna i Suomussalmi: Kampen i Kuhmo*. s.90–92, 105.

⁹⁶ Ibid. s.77–78.

⁹⁷ Ibid. s.91, 95.

⁹⁸ Kulju och Huss. *Suomussalmi 1940: Röda armén och den vita döden*. s.120–121.

HOP1 Magister HT24

Koppat till indikatorn manöver för att flankera och infiltrera motståndaren var planen att skära av förbindelserna i östlig riktning i syfte att hindra att förstärkningar och förnödenheter att komma fram. Efter det var planen genom att med hjälp av flankanfall stycka upp den utsträckta kolonen med fiendliga enheter längs Raatevägen och omringa dessa uppstyckningar som kunde slås en i taget.⁹⁹ För att kunna genomföra detta och för att kunna få fram egen logistik till de förband som skulle på djupet anfalla motståndaren tillverkades en 12 kilometer lång väg.¹⁰⁰

Det framkommer inte ordagrant i litteraturen att de finska styrkorna använde sig av decentraliserad ledning. Det beskrivs att efter ett noggrant stabsarbete tillverkades anfallsplanen.¹⁰¹ Överste Siilasvuo gav den slutliga ordern för anfallet på morgonen den 4 januari, vilket inkluderade stridsgruppernas uppgifter och anfallsmål.¹⁰² Det kan utläsas att cheferna för de respektive stridsgrupp i stor utsträckning tog egna initiativ och beslut hur deras anfallsmål skulle tas. Ett exempel på detta är när Överstelöjtnant Fagernäs, vilket var chef för en av stridsgrupperna, beslutade sig för att fullfölja ett anfall utan att invänta understöd från anslutande pansarvärnskanoner, vilket hade fått förhinder och kom inte fram.¹⁰³ Järvinen belyser vad som stod i de finska doktrinerna och reglementena under vinterkriget. Där framkommer vikten av att utveckla en god stridsvilja hos truppen, så att de kan handla på eget initiativ i enighet med chefens vilja och anda.¹⁰⁴

Genom den spaning och underrättelseinhämtning som beskrivs i föregående sekvens, såsom avlyssning av sovjetisk radiotrafik och tillgång till 44:e divisionens skriftliga order, fick de finska styrkorna värdefull information för att planera sitt anfall och till stor del undvika direkta frontanfall.

Sammanfattningsvis uppfylls alla indikatorer, vilket ger sekvensen en hög förekomst. De finska förbandens förmåga att ta initiativ, utnyttja terrängen för att flankera och skära av den sovjetiska divisionen var framgångsrik. Förmågan att fatta beslut snabbare än motståndaren var avgörande, och detta förstärktes ytterligare av att de sovjetiska styrkorna var kraftigt begränsade i sin förmåga att manövrera. Därför bedöms sekvensens påverkan som hög.

⁹⁹ Siilasvuo. *Striderna i Suomussalmi: Kampen i Kuhmo*. s.94.

¹⁰⁰ Ibid. s.95, 102.

¹⁰¹ Isacson. *Årans vinter: Finska vinterkriget 1939–40*. s.124.

¹⁰² Siilasvuo. *Striderna i Suomussalmi: Kampen i Kuhmo*. s.105–106.

¹⁰³ Ibid. s.108.

¹⁰⁴ Järvinen, Y. A, och Bengt Gustaf Geijer. *Finsk och rysk taktik under vinterkriget*. 1. uppl. Stockholm: Försvarshögskolan, 2005. s.20.

4.2.4 Sekvens 4: Genombrott och anfall på djupet

Genombrott av motståndarens försvar genomförs och efterföljs av anfall på djupet.

Reserver och understöd används där framgång nås.

Motståndaren tvingas att reagera.

Genombrott av motståndarens försvar genomfördes när de finska förbanden delade upp den sovjetiska divisionen längs Raatevägen, vilket till del har beskrivits i föregående sekvens.

De sovjetiska förbanden kunde inte fortsätta anfallet längs vägen eftersom de finska styrkorna blockerade vägen i ett pass mellan två sjöar. Den kilometerlånga kolonnen av sovjetiska underhållsfordon och lastbilar var fast på den smala vägen, vilket försvårade manövrering både framåt och bakåt.¹⁰⁵ Sovjetiska styrkor saknade dessutom förmåga att manövrera i den djupa snön vid sidan av vägen, vilket ytterligare begränsade deras handlingsfrihet.

Det finska genombrottet av det sovjetiska försvaret beskrivs enligt följande. En pluton genomförde anfallet, en pluton ansvarade för underhåll och understöd och den tredje plutonen skulle utnyttja eventuellt framgång ifrån anfallet och trycka igenom försvaret och ta på djupet.¹⁰⁶ Ytterligare bevis på anfall på djupet är när de finska förbanden manövrerade på djupet av den sovjetiska kolonnen och blockerade vägen i syfte att förhindra att förstärkningar kunde skickas från den sovjetiska gränsen.¹⁰⁷ De sovjetiska styrkorna reagerade genom att genomföra flertalet motanfall i syfte att öppna vägen igen men dessa avväjdes av de finska styrkorna.¹⁰⁸

Sammanfattningsvis uppfylls samtliga indikatorer, vilket ger sekvensen en hög förekomst. De finska styrkorna utnyttjade möjligheten att manövrera på djupet och förhindra att förstärkningar nådde den sovjetiska divisionen. Genombrott genomfördes, och reserver användes för att utnyttja dessa framgångar. Den sovjetiska divisionen blev avskuren och uppdelad i flera mindre delar, som inte kunde understödja varandra. Trots upprepade sovjetiska motanfall lyckades de finska förbanden behålla initiativet, vilket gör att sekvensen erhåller en hög påverkan.

4.2.5 Sekvens 5: Överraskningsanfall mot bakre förband

Anfall sker från oväntade riktningar eller tidpunkter.

¹⁰⁵ Isacson. *Årans vinter: Finska vinterkriget 1939–40*. s.122.

¹⁰⁶ Ibid. s.123–124.

¹⁰⁷ Siilasvuo. *Striderna i Suomussalmi: Kampen i Kuhmo*. s.102–103.

¹⁰⁸ Paananen, and Paananen. *The Winter War: The Soviet Attack on Finland 1939–1940*. s.100.

HOP1 Magister HT24

*Anfall sker mot förband med låg beredskap.
Anfall sker mot motståndarens kritiska stödfunktioner.*

Anfallsplanen för de fyra finska stridsgrupperna omfattade mål längs hela djupet av den sovjetiska kolonnen, vilket antyder att attacker riktades mot de sovjetiska styrkornas bakre förband.¹⁰⁹ Däremot framgår det inte i litteraturen att specifika angrepp genomfördes mot logistik, ledning eller artilleri, vilket definieras som kritiska stödfunktioner.

Det är även svårt att fastställa om anfall från oväntade riktningar eller vid oväntade tidpunkter genomfördes. Vid detta skede i striden borde de sovjetiska enheterna ha varit medvetna om de finska styrkornas närvaro i området, vilket sannolikt minskade möjligheterna till överraskning eller anfall från oväntade riktningar. Teorin för denna sekvens beskriver att en statisk, passiv fiende blir mer sårbar och kan förlora initiativet till en mer rörlig och flexibel motståndare. Detta kan belysa en viktig skillnad mellan de finska och sovjetiska styrkorna.

Litteraturen beskriver att de sovjetiska förbanden till stor del saknade tält och på nätterna försökte värma sig vid stora stockeldar. Skenet och röken från eldarna avslöjade deras positioner och gjorde dem sårbara för de finska patrullerna. Temperaturen den 4 januari sjönk till minus 30 grader, vilket sannolikt bidrog till att de sovjetiska förbanden hade låg beredskap och ett lågt stridsvärde.¹¹⁰ Detta talar för att de finska styrkorna genomförde anfall mot enheter med låg beredskap.

Sammanfattningsvis uppnås en av tre indikatorer, vilket ger sekvensen en låg förekomst. Även om de finska styrkorna anföll längs hela djupet av den sovjetiska kolonnen, saknas bevis för att de riktade in sig på de kritiska stödfunktionerna. Vid detta skede av striden var de sovjetiska styrkorna sannolikt medvetna om den finska närvaron, vilket minskade möjligheterna till överraskningsanfall. De sovjetiska styrkornas låga beredskap, till följd av den extrema kylan, bidrar till att sekvensen bedöms ha en låg påverkan.

4.2.6 Sekvens 6: Exploatering och chock

*Motståndaren viker eller flyr.
Strid genomförs med retirerande enheter.
Befälhavare och soldater har förlorat sin vilja och sammanhållning.*

¹⁰⁹ Isacson. *Årans vinter: Finska vinterkriget 1939–40*. s.125–126.

¹¹⁰ Kulju och Huss. *Suomussalmi 1940: Röda armén och den vita döden*. s.117–118.

HOP1 Magister HT24

I litteraturen framgår det att uthålligheten och viljan till fortsatt strid hos den sovjetiska 44:e divisionen bröts den 6 januari 1940. Divisionens befälhavare, Vinogradov, sammankallade sina officerare och gav order om en kontrollerad reträtt österut mot den sovjetiska gränsen, trots att hans överordnade hade beordrat att hålla positionerna till sista man.¹¹¹

Den 4 januari rapporterades det i 44:e divisionens krigsdagbok att en bataljon hade lämnat sina försvarspositioner utan tillstånd. Dagboken beskriver också de svåra omständigheter som de sovjetiska styrkorna stod inför: ungefär 400 sårade soldater, brist på mat och ammunition, samt en låg moral, vilket ledde till att vissa befälhavare deserterade från slagfältet.¹¹² Den låga moralen bestod också till stor del av klimatets och terrängens påverkan. Genom bristande möjligheter till att hålla sig varm och ingen till ytterst begränsad förmåga till att manövrera vid sidan av vägen måste ha haft en stor psykologisk påverkan.

I litteraturen framkommer det att sovjetiska förband flyr på både norra och södra sidan av Raatevägen i hopp om att ta sig tillbaka över den ryska gränsen. Finska skidlöparpatruller sändes ut för att förfölja de flyende soldaterna.¹¹³

Sammanfattningsvis återfinns alla indikatorer, vilket ger sekvensen en hög förekomst. Den kontrollerade reträtten, trots order om att försvara positionerna till sista man, samt ökade deserteringar bland både soldater och befälhavare, visar på en betydande förlust av sammanhållning och stridsvilja. Att en bataljon övergav sina försvarspositioner utan tillstånd, tillsammans med att de sovjetiska styrkorna flydde i flera riktningar, understryker att motståndaren befann sig i upplösningstillstånd och inte längre kunde upprätthålla ett organiserat försvar. Därför bedöms påverkansgraden som hög.

Tabell 3 Samanställning Idealmodellen Slaget vid Suomussalmi

	Ingen förekomst	Låg/medel förekomst	Hög förekomst	Ingen påverkan	Låg/medel påverkan	Hög påverkan
Sekvens 1: Utgångsgruppering av system och enheter			X		X(MP ¹¹⁴)	
Sekvens 2: Nyttjande av spaningsresurser och underrättelseinhämtning			X			X
Sekvens 3: Manövrering och högt tempo			X			X

¹¹¹ Kulju och Huss. *Suomussalmi 1940: Röda armén och den vita döden*. s.120–121.

¹¹² Isacson. *Årans vinter: Finska vinterkriget 1939–40*. s.123.

¹¹³ Siilasvuo. *Striderna i Suomussalmi: Kampen i Kuhmo*. s.130.

¹¹⁴ Medel påverkan.

HOP1 Magister HT24

Sekvens 4: Genombrott och anfall på djupet			X			X
Sekvens 5: Övrraskningsanfall mot bakre förband		X(LF¹¹⁵)			X(LP¹¹⁶)	
Sekvens 6: Exploatering och chock			X			X

¹¹⁵ Låg förekomst.

¹¹⁶ Låg påverkan.

5. Avslutning

Det avslutande kapitlet inleds med en resultatdiskussion och presentation av slutsatser, där syftet och uppsatsens frågeställningar besvaras. Därefter följer en metoddiskussion där eventuella brister och framgångsfaktorer med metoden lyfts fram. Slutligen presenteras förslag på vidare forskning.

5.1 Resultatdiskussion och slutsatser

Syftet med denna uppsats var att testa Henåker och Thunholms idealmodell för taktisk seger i både historiska och moderna konflikter, genom att analysera Andra Nagorno-Karabach-kriget 2020 och slaget vid Suomussalmi under finska vinterkriget 1940. Analysens resultat visar att modellen i stor utsträckning kan förklara framgångar i dessa konflikter, där de flesta sekvenser kunde identifieras som bidragande till segern.

Analysen av Nagorno-Karabach-kriget visar att sekvenserna ett och två uppnådde medelstor förekomst, medan deras påverkan bedöms vara hög. Sekvenserna tre till sex uppvisade både hög förekomst och hög påverkan, vilket tydligt indikerar ett kausalt samband. Slutsatsen av detta är att dessa sekvenser till stor del förklarar Azerbajdzjans seger.

I den första sekvensen, som rör utgångsgrupperingen av system, kunde indikatorn för nyttjandet av terräng för skydd, spridning och skyl inte identifieras. Detta beror på tillgång till källmaterial som ger en detaljerad bild på taktisk nivå i inledningsskedet av Azerbajdzjans utplacering av enheter. Denna brist på information bör beaktas innan slutsatser dras om sekvensens förekomst. Vidare uppfylldes inte indikatorn i sekvens två för nyttjande av spaningsförband, då större delen av underrättelseinhämtningen skedde med hjälp av luftburna system, såsom drönare och satelliter. Idealmodellen förespråkar aggressiv markspaning. Azerbajdzjans framgångsrika användning av drönare belyser fördelen med dessa system för underrättelseinhämtning, något som idealmodellen inte fullt ut tar i beaktande. Detta kan också kopplas till Patrick M. Morgans forskning om den militära revolutionen, där han argumenterar att den teknologiska utvecklingen inom övervakningsteknik har gjort det betydligt lättare att upptäcka och spåra militära mål, samtidigt som det har blivit mycket svårare att dölja sig.¹¹⁷ I detta sammanhang är det också relevant att notera att svenska Försvarsmakten genomför nu prov och försök med drönare

¹¹⁷ Morgan. "The impact of the revolution in military affairs". s.136-137.

HOP1 Magister HT24

på låg taktisk nivå, även för mekaniserade förband på kompaninivå.¹¹⁸ Detta visar att modellen behöver uppdateras för att inkludera nya metoder för spaning och underrättelseinhämtning.

Två av de centrala faktorer som Jim Storr framhåller som avgörande för stridens utgång, luft-herravälde och användning av spaningsresurser, är tydligt tillämpliga i detta fall. Azerbajdzjan uppnådde tidigt luftherravälde, vilket gjorde det möjligt att i stort sett obehindrat använda sina drönare för spaning och understöd till markförbanden.

Sammanfattningsvis visar resultatet av analysen att Thunholms och Henåkers idealmodell till stor del kan förklara Azerbajdzjans framgång i andra Nagorno-Karabach-kriget 2020.

Analysen av den finska segern i slaget vid Suomussalmi 1940 visar att sekvens ett hade en hög förekomst men endast en medelstor påverkan, på grund av den begränsade förmågan att använda kombinerade vapen och därmed genomföra samtidigt anfall på flera platser. Teorin betonar vikten av att egna förband befinner sig inom räckvidd för artilleri och har tillgång till stridsvagnar, indirekt eld eller flygunderstöd. Slutsatsen är att även om tillgång till indirekt eld och stridsvagnar är fördelaktigt, var det den finska förmågan att effektivt manövrera och utnyttja terrängen, medan de sovjetiska styrkorna var begränsade att göra det, som visade sig vara en betydande fördel. Detta kan också kopplas till Randall Collins forskning där han trycker på att en numerärt mindre styrka kan med hjälp av skickliga manövrar besegra en mycket större styrka och att manövrera snabbare än motståndaren kan förhindra ett effektivt försvar.¹¹⁹

Sekvens två till tre och sekvens sex visade alla en hög förekomst och påverkan, vilket talar för att de hade en betydande roll för den finska sidans framgång och seger.

Sekvens fem visade både låg förekomst och låg påverkan. Teorin betonar vikten av att uppnå överraskning i denna sekvens genom att genomföra djupa anfall mot motståndarens förband som inte är förberedda på strid. Överraskning påverkar direkt den efterföljande sekvensen, som syftar till att skapa chock. Chockeffekter, vilka kan uppnås genom i bland annat överraskning, är avgörande för att hindra fienden från att organisera ett sammanhängande försvar.

Analysen och resultaten visar på att de finska förbanden inte lyckades uppnå överraskning genom anfall från oväntade riktningar, tidpunkter eller mot kritiska stödfunktioner. Trots detta uppnåddes chockeffekter i den efterföljande sekvensen. En viktig faktor som idealmodellen inte helt fångar upp är terrängens och klimatets påverkan. Den extrema kylan och de svåra

¹¹⁸ Egen erfarenhet som officer. Har deltagit vid prov och försök med taktisk drönare på stridsvagnskompani.

¹¹⁹ Collins. *“A Dynamic Theory of Battle Victory and Defeat”*. s.3-4.

HOP1 Magister HT24

geografiska förhållandena hade en stor inverkan på motståndarens vilja och moral. Randall Collins framhåller att seger i stor utsträckning beror på soldaternas moral och beslutsamhet.¹²⁰ Detta är något som Jim Storr också argumenterar för att psykologiska och mänskliga faktorer ofta har större påverkan på stridens utgång än enbart materiella faktorer.¹²¹ En slutsats till detta är att om materiella förutsättningar eller träning saknas för att omhänderta klimat eller terräng kan detta få förödande konsekvenser.

Sammanfattningsvis visar resultatet av analysen att Thunholms och Henåkers idealmodell till stor del kan förklara finska segern i slaget vid Suomussalmi 1940.

Även kopplat till viss kritik som framkommit ovan så visar resultaten på att Thunholms och Henåkers idealmodell till stor del kan förklara framgång i både moderna och historiska militära konflikter. Denna studie visar att resultatet i fråga om det moderna fallet rörande Andra Nagorno-Karabach-kriget påvisar generellt en högre förekomst och påverkansgrad än slaget vid Suomussalmi 1940.

5.2 Metoddiskussion

I denna studie har en teoriprövande fallstudiedesign använts för att analysera två fall, Andra Nagorno-Karabach-kriget och slaget vid Suomussalmi. Metoden bygger på kvalitativ textanalys med en deduktiv ansats, där utgångspunkten har varit Henåker och Thunholms idealmodell för taktisk seger. Genom att operationalisera modellen har sekvenserna brutits ner till konkreta indikatorer, vilket har skapat ett analysverktyg som möjliggjort att testa teorin mot de specifika fallen. Operationaliseringen har genomförts med hjälp av den beskrivning och förklaring som ges av Henåker och Thunholm i sina artiklar i syfte att uppnå en god begreppsvaliditet. Detta möjliggör att analysverktyget kan nyttjas igen och få samma resultat som i detta arbete. En begränsning är dock att den potentiella subjektiviteten i tolkningen av modellens ingående sekvenser. Thunholm och Henåker ger inte exakta definitioner för varje sekvens, vilket innebär att författarens framtagna indikatorer kan skilja sig från andra arbeten där modellen har operationaliserats.

Att använda två fall har ökat möjligheterna till generaliserbarhet då flera datakällor och olika sammanhang har analyserats. Däremot så har tillgång till källmaterial varit en liten begränsning vid analysen av Andra Nagorno-Karabach-kriget. Det finns mycket källor som beskriver kriget

¹²⁰ Collins. *“A Dynamic Theory of Battle Victory and Defeat”*. s.3-4.

¹²¹ Storr. *The Human Face of War*. s.49.

HOP1 Magister HT24

på en operativ och strategisk nivå men begränsat som beskriver den taktiska nivån, vilket faktiskt teorin omfattar. Detta har motverkats genom att avgränsa så att analysen lägger stort fokus på anfallet mot staden Shusha, där det funnits empiri på taktisk nivå.

Henåker och Thunholm hävdar att följandet av modellens sekvenser ökar sannolikheten för seger och att om motståndaren inte följer dessa sekvenser, ökar sannolikheten ytterligare. Genom att analysera både den segrande och den förlorande sidan med hjälp av det framtagna analysverktyget, skulle modellen ha kunnat testas mer ingående. Detta valdes bort på grund av att en sådan analys skulle ha gjort studien alltför omfattande.

5.3 Förslag på vidare forskning

En aspekt som till stor del saknas i denna studie är det multidomäna perspektivet, där flera olika domäner spelar en central roll i moderna konflikter. Vidare forskning skulle kunna undersöka hur gemensamma operationer som involverar flera domäner påverkar tillämpningen av Henåker och Thunholms modell. En djupare analys av hur deras modell kan integreras med moderna koncept för multidomänkrigföring skulle kunna ge viktiga insikter för utvecklingen av taktiska modeller i framtiden. En teoriprovande fallstudie som använder studiens analysverktyg för att analysera en modern militär konflikt, såsom Operation Desert Storm, skulle vara värdefull. Detta skulle ge möjligheter att testa hur flera domäner kan samspela med Henåker och Thunholms idealmodell och samtidigt undersöka hur deras teori kan tillämpas i en miljö som präglas av multidomänkrigföring.

5.4 Relevans för yrkesutövning

Denna uppsats adresserar problemet med krigföringens ständigt föränderliga karaktär, som drivs av teknologisk utveckling och nya erfarenheter från slagfältet. Detta skapar en kontinuerlig utmaning, där militära teorier måste testas, utvärderas och anpassas för att förbli relevanta. För yrkesutövningen som officer bidrar denna studie till att pröva och utvärdera militära teorier i både moderna och historiska konflikter. Det ger mig som officer en bättre förståelse för när och hur dessa modeller kan användas och anpassas i olika kontexter. Den teoretiska grunden fungerar därför som ett viktigt verktyg för att förbättra planering och genomförande av militär verksamhet.

6. Referenser

Antal, John F. *Seven Seconds to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of Warfighting*. Philadelphia: Casemate Publishers, 2022.

Antoine Henri de Jomini. *The art of war*. USA, Rockville, MD, 2007.

Biddle, Stephen. *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*. Kindle edition. Princeton, N.J: Princeton University Press, 2006.

Bryman, Alan och Björn Nilsson. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber, 2018.

Clausewitz, Carl von, and Hjalmar Mårtensson. *Om kriget*. Stockholm: Bonnier fakta, 1991.

Collins, Randall. "A Dynamic Theory of Battle Victory and Defeat". University of California, Ciodynamics: The Journal of Theoretical and Mathematical History, 2010.

Cory Welt and Andrew S. Bowden. "Azerbaijan and Armenia: The Nagorno-Karabakh Conflict". Congressional Research Service Report R46651. Washington, January 7, 2021. (Hämtad 2024-09-09) <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46651>.

Esaiasson, Peter m.fl. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Femte upplagan. Stockholm: Wolters Kluwer, 2017.

Försvarsmakten. *Reglemente Armé Taktik*. Stockholm: Elander Svergie AB, 2023.

Gregory Sanders. *Rising Demand and Proliferating Supply of Military UAS: Exploring Demand from New UAS Importers and Options for U.S. Security Cooperation and Industrial Base Policy*. Center for Strategic and International Studies, 2022

Henåker, Lars. "Exploring Military Victory in Battle: A Qualitative Study on Contemporary Tactics." *Defence studies* 20.2 (2020): 163–181.

Isacson, Claes-Göran. *Årans vinter: Finska vinterkriget 1939–40*. Stockholm: Norstedt, 2007.

Järvinen, Y. A, och Bengt Gustaf Geijer. *Finsk och rysk taktik under vinterkriget*. 1. uppl. Stockholm: Försvarshögskolan, 2005.

Kulju, Mika, och Mattias Huss. *Suomussalmi 1940: Röda armén och den vita döden*. Stockholm: Svenskt militärhistoriskt bibliotek, 2013.

Lind, William S, Arne Baudin och Nils Marius Rekkedal. *Handbok i manöverkrigföring*. Stockholm: Krigsvetenskapliga institutionen, Försvarshögskolan, 2002.

Morgan, Patrick M. "The Impact of the Revolution in Military Affairs." *Journal of strategic studies* 23.1 (2000): 132–162.

HOP1 Magister HT24

Paananen, Eloise, and Lauri Paananen. *The Winter War: The Soviet Attack on Finland 1939–1940*. 1. paperback ed. Harrisburg, Pa: Stackpole, 1992.

Pijpers, Peter B.M.J, Mark Voskuijl, and Robert J.M Beeres. *Towards a Data-Driven Military: A Multi-Disciplinary Perspective*. Leiden University Press, 2023.

Peter Thunholm & Lars Henåker. "A Tentative Model on Effective Army Combat Tactics". New York: Routledge, Vol.39, 2020.

Sanders, Gregory. *Rising Demand and Proliferating Supply of Military UAS: Exploring Demand from New UAS Importers and Options for U.S. Security Cooperation and Industrial Base Policy*. Center for Strategic and International Studies, 2022.

Smedberg, Marco. *Krigföring: från Austerlitz till Bagdad*. Stockholm: Krigsvetenskapliga institutionen, Försvarshögskolan, 2004.

Storr, Jim. *The Human Face of War*. 1:a upplagan London: Bloomsbury Publishing Plc, 2011.

Siilasvuo, Hjalmar. *Striderna i Suomussalmi: Kampen i Kuhmo*. Rev. utg. Esbo: Schildts, 1999.

Sun, Zi m.fl. *Sun Zis krigskonst*. Stockholm: Santérus, 2015.

John Spencer, Harshana Ghoorhoo. "The Battle of Shusha City and the Missed Lessons of the 2020 Nagorno-Karabakh War". Juli 16, 2021. (Hämtad 2024-09-20)

[The Battle of Shusha City and the Missed Lessons of the 2020 Nagorno-Karabakh War - Modern War Institute \(westpoint.edu\)](https://www.warpoint.edu/the-battle-of-shusha-city-and-the-missed-lessons-of-the-2020-nagorno-karabakh-war)

Widén, Jerker, och Jan Ångström. *Militärteorins grunder*. Stockholm: Försvarsmakten, 2005.